

**Prispevki k
didaktiki zgodovine**

**Letnik XII
3/2014**



Univerza v Ljubljani
**FILOZOFSKA
FAKULTETA**

2014, XII-3
PRISPEVKI K DIDAKTIKI ZGODOVINE

*Letnik 12, številka 3
2014*

*Prispevki
k didaktiki zgodovine*

Vsi prispevki so avtorska dela in niso lektorirani.

ISSN: 1581-8713

*Oddelek za zgodovino
Filozofske fakultete*

Kazalo

<i>Predgovor</i>	4
<i>ERIK LOGAR, MOJCA TRAMTE: STALNA RAZSTAVA MUZEJA NOVEJŠE ZGODOVINE SLOVENIJE KOT PRILOŽNOST ZA EMPATIČNO DOŽIVETJE IN IZKUŠENJSKO UČENJE SODOBNE SLOVENSKE ZGODOVINE</i>	6
<i>MATIC BATIČ IN DAŠA KAVŠEK: UČNA URA V MUZEJU NOVEJŠE ZGODOVINE</i>	12
<i>KATARINA SARATLIJA, TADEJA LAPUH: REFORMACIJA NA SLOVENSKEM SKOZI OČI MUZEJA</i>	19
<i>TADEJ ČOPAR, ANGELIKA KONCUT: PO POTEH SOŠKE FRONTE SKOZI OČI OSNOVNOŠOLCEV</i>	24
<i>JAKOB SAJE, MELITA ZUPANČIČ: ŠUMIJO GOZDOVI DOMAČI IN TAM BAZA 20 STOJI</i>	32
<i>KATJA PAL, MARKO JEREB: ZGODOVINSKO POPOTOVANJE PO ARHIVU</i>	37
<i>Avtorji prispevkov</i>	42

Predgovor

Na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete so študentje in študentke 2. letnika magistrskega pedagoškega (eno in dvopredmetnega) študijskega programa zgodovine v študijskem letu 2013/14 napisali didaktične članke, ki se nanašajo na izvenšolski pouk zgodovine.

Njihov rezultat je objavljen v tretji številki XII. letnika publikacije Prispevki k didaktiki zgodovine.

Svoje izkušnje pri pisanju člankov bodo lahko kot bodoči učitelji zgodovine koristno uporabili pri pedagoškem delu.

Urednica: Danijela Trškan

IZVENŠOLSKI POUK ZGODOVINE



UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

Erik Logar, Mojca Tramte

**Stalna razstava Muzeja novejšje zgodovine Slovenije
kot priložnost za empatično doživetje in izkušensko
učenje sodobne slovenske zgodovine**
(izvirna seminarska naloga)

Predmet: Didaktika zgodovine II

Ljubljana, januar 2014

ERIK LOGAR, MOJCA TRAMTE: STALNA RAZSTAVA MUZEJA NOVEJŠE ZGODOVINE SLOVENIJE KOT PRILOŽNOST ZA EMPATIČNO DOŽIVETJE IN IZKUŠENJSKO UČENJE SODOBNE SLOVENSKE ZGODOVINE

UVOD

Novejša zgodovina je mladim aktualna in zanimiva.¹ Pouk zgodovine naj bi preko konkretnih predstav osmišljaj sodobnost in sedanost ter usposabljal mlade, da vidijo zgodovinsko dogajanje celovito, pregledno, vsestransko in objektivno.² Obisk muzeja kot zunajšolska priložnost za učenje pripomore k poglobitvi razumevanja evropske zgodovine 20. stoletja.³ Namen razprave je prikazati, da učenec s konkretnimi izkušnjami v muzeju utrjuje in nadgrajuje svoje znanje. Muzej učencu pomaga, da se loti samostojnega raziskovanja.⁴ Prenos učne ure iz učilnice v muzej je za učence atraktiven: vsak muzej mora potešiti zanimanje različnih obiskovalcev. Ima sicer izobraževalno funkcijo, ni pa nujno njegov edini namen. Razstave morajo biti zabavne in informativne.⁵ Kot glavno problemsko vprašanje se izpostavlja učenčeva sposobnost empatičnega doživljanja sodobne zgodovine Slovencev in vpetost slovenske zgodovine v evropski kontekst v Muzeju novejše zgodovine Slovenije. Obisk muzeja bo prikazan kot učinkovit način za razumevanje zgodovine 20. stoletja.

1. OBISK MUZEJA PRI POUKU ZGODOVINE

V pouk zgodovine zlahka vključimo elemente, s katerimi popestrimo pedagoški diskurz. Eden od načinov je obisk muzeja z atraktivnimi razstavami, kjer si obiskovalec ogleda niz multimedijskih predstavitev z rekonstrukcijami ambientov, diapozitive, filme, poslušaj glasbo, zvočne zapise in ima priložnost za interaktivno učenje.⁶ Učno uro v muzeju uporabimo kot izobraževalni vir, saj dobra razstava učencem omogoča vživljanje, razmišljanje o zgodovini in primerjanje preteklosti s sedanostjo. Aktivirani so vsi dijakovi učni stili zaznavanja (VAKOG): dijak sliši, vidi, voča, se dotika in okuša.⁷ Namen obiska muzeja s stališča izobraževanja je, da učence spodbudi k razmišljanju in spraševanju, služi kot dodatni vir zgodovinskih podatkov, omogoča vpogled v življenje ljudi v vsakem obdobju na načine, ki so bolj slikoviti in nepozabni kot prikazi v učbeniku, lahko je koristen vir za projekte in raziskave učencev.⁸

Z muzejem je potrebno navezati stik pred obiskom. Učitelj mora obvestiti kustose o svojih željah, ti pa bi se morali po svojih najboljših močeh potruditi, da ustrezajo. V nadaljevanju je potrebno, da se obisk muzeja vključi v pouk, kar zahteva pripravo in delo tudi po obisku.⁹ Učitelj tokrat pelje v muzej dijake zaključnih letnikov, ki se pripravljajo na maturo iz zgodovine. Po podrobni obravnavi zgodovine Slovencev v 20. stoletju v učilnici sledi ogled konkretnih ponazoril v muzeju, ob katerih se učencem prebudi empatično doživljanje časa.

¹ Trojar, Š. (1993). *Sodobni pogledi na pouk zgodovine. Reformne težnje pri družboslovnih učnih predmetih.* Ljubljana: Državna založba Slovenije, d. d., str. 71.

² Prav tam.

³ Stradling, R. (2004). *Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja.* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 159.

⁴ Prav tam, str. 165.

⁵ Prav tam.

⁶ Prav tam.

⁷ Prav tam.

⁸ Prav tam, str. 168.

⁹ Stradling, R. (2004). *Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja.* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 168.

Dijaki uvidijo preplet globalnega z lokalnim – evropsko s slovenskim. Učitelj dijakom v razredu razdeli učne liste z vprašanji, ki jih usmerjajo pri ogledu. Vprašanja si sledijo po vrstnem redu tako, kot je postavljena razstava v muzeju. Ker priprava na obisk muzeja vključuje tudi vzgojni vidik, učitelj učence opozori na primerno obnašanje.

2. UČNA URA ZGODOVINE V MUZEJU

2.1 UVODNA MOTIVACIJA

Za uvodno motivacijo dijakov poskrbi stavba muzeja – baročni Cekinov grad, ki s svojo imenitnostjo privabi poglede tudi manj zainteresiranih dijakov. Učitelj uvodno motivacijo oplemeniti s kratko predstavitvijo parka Tivoli in tamkajšnje športne hale. Na tak način se dijaki osredotočijo na nadaljnje delo, vzbudita se jim radovednost in vedoželjnost.¹⁰

Prvi del učne ure v muzeju se prične v slavnostni dvorani, kjer običajno potekajo predavanja in prireditve. Učitelj še enkrat razloži navodila za delo in dijake seznanji z vedenjem. Ponovi namene in cilje obiska v muzeju in poudari pomen osredotočenosti, tišine in spoštljivosti do muzejskih eksponatov.¹¹ Dijakom na kratko predstavi pestrost, velike spremembe v življenju Slovencev v 20. stoletju in vpetost slovenske zgodovine v evropski kontekst: razstava namreč oboje prikazuje nazorno, nepristransko in celostno.

2.2 OGLED RAZSTAVE

Začetni del stalne razstave, ki poroča o začetkih prve svetovne vojne, si dijaki ogledajo skupaj z učiteljem, ki jih ob ogledu spodbuja, naj se s pomočjo opazovanja materialnih virov, fotografskega gradiva in časopisnih naslovov živijo v tedanji čas in občutijo silovit pritisk in strah pred prihajajočo vojno na Slovenskem. Učitelj jih opozori na opazovanje ne le najopaznejših predmetov in fotografij, temveč tudi manjših in slabše opaznih elementov razstave, ki lahko izvirajo iz njihovega lokalnega okolja.¹² Na tak način učitelj dijake miselno aktivira in jih pripravi na nadaljnje samostojno delo.

V nadaljevanju si dijaki individualno ogledujejo razstavo in sproti rešujejo učne liste.¹³ Učitelj jih spremlja in jim ob morebitnih nejasnostih pomaga – implicitno naj ohranja vlogo vodje.¹⁴ Prva pomembna točka razstave je izvrstna rekonstrukcija kaverne z lutkami štirih slovenskih vojakov v naravni velikosti. Ker je taka kaverna ikonično, delno pa celo enaktivno ponazorilo,¹⁵ omogoča izkušnjsko učenje (konkretno izkušnjo življenja).¹⁶ S pomočjo

¹⁰ Strmčnik, F. (2001). Didaktika. Osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 161–165; Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 107.

¹¹ Tavčar, L. (2009). Homo spectator. Uvod v muzejsko pedagogiko. Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 74.

¹² Kukanja – Gabrijelčič, M. (2001). »Zbogom, moj domači kraj ...« ali pozabljena vrednost lokalne zgodovine v družboslovnih učnih načrtih in učbenikih. V: Trojarjev zbornik. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 226–231.

¹³ Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 125.

¹⁴ Strmčnik, F. (2001). Didaktika. Osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 186–189; Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 78.

¹⁵ Prav tam, str. 336–339. Dr. Damjan Štefanc opozarja, da meja med enaktivnimi in ikoničnimi ponazorili ni vedno povsem jasna – to velja tudi za primer kaverne.

¹⁶ Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 100; Izkušnjsko učenje (2008–2009). Terminološki slovar vzgoje in izobraževanja.

vprašanj na učnem listu se spodbuja dijakovo razmišljujoče opazovanje materialnih in slikovnih virov: opremljenosti kaverne in lutk vojakov, ki s pomočjo različnih muzejskih predmetov kažejo na svoje počutje v kaverni: prvi vojak gleda fotografijo domačega kraja, drugi piše pismo, tretji drži v rokah steklenico alkohola. Po vsem tem lahko dijak v fazi abstraktne konceptualizacije zasluti domotožje, strah in lakoto vojakov na fronti. Zagotovo bo večina dijakov po ogledu kaverne svoje občutke primerjala s sošolci, kar je tudi zaželeno. Drugi vsebinski del razstave je življenje Slovencev med obema vojnama s poudarkom na fašistični raznarodovalni politiki na Primorskem. Razstava se nadaljuje z vojno razdelitvijo slovenskega ozemlja na okupacijske cone. Tokrat dijaki kot odgovarjanje na vprašanja uporabljajo metodo dela z zemljevidi ter med razstavnimi predmeti iščejo materialne vire – simbolne indikatorje, ki kažejo na raznarodovalno politiko: dvojezični napisi na krajevnih tablah, uredbah in časopisih. Vprašanja na učnem listu dijake spodbudijo k vživljanju v slovensko kulturo in jezik, da občutijo takratno agresijo in kršenje najosnovnejših pravic nad Slovenci.¹⁷ Dijakova empatija bo zdramila domovinska čustva in spodbudila oblikovanje lastne kritične obsodbe totalitarnih sistemov. Obisk razstave ima s tem tudi vzgojne učinke.¹⁸ Tretji vsebinski poudarek je vsakdanje življenje v drugi Jugoslaviji, ki se nadaljuje z osamosvojitvijo Slovenije in njenimi nadaljnjimi koraki. Pri tem vsebinskem poudarku v ospredje stopi delo s fotografijami in prepoznavanje značilnih blagovnih znamk, ki so bile sestavni del trga po letu 1945: Elan, Barcaffè, Delamaris, 1001 cvet itd. Vprašanja na učnem listu dijake spodbudijo k primerjavi tedanjega načina življenja z današnjim.¹⁹ S problemskim pristopom ugotovijo razloge za (ne)obstane blagovnih znamk na današnjem trgu.²⁰ Na tak način je poudarjeno tudi didaktično načelo kontinuitete historičnosti s sodobnostjo.²¹

2. 3 SKLEPNI DEL

V sklepnem delu si dijaki ogledajo zgodovinske vire o osamosvojitvi Slovenije. Vprašanja dijake napeljejo na delo z videoposnetki, zvočnimi posnetki, fotografijami, predmeti in članki, ki so del razstave. Ta del bo zaradi svoje aktualnosti zagotovo predramil domovinska čustva dijakov.²² Pri vprašanjih v ospredje stopijo medpredmetne povezavo s sociologijo, državljansko vzgojo – tokrat naj se osredotočijo na prihodnost Slovencev. Po končanem ogledu učitelj pelje dijake nazaj v slavnostno dvorano skozi razstavo, da si vnovič osvežijo spomin in vtise na posamezne elemente. Učitelj nekaj minut nameni dopolnitvi odgovorov na učnih listih, dijakom pomaga ob morebitnih težavah in jih opozori, da bodo pri naslednji učni uri skupaj preverili odgovore in komentirali obisk v muzeju.

Dostopno na URL naslovu: <http://www.termania.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474695/izkustveno-izkusenjsko-ucenje> (18. 12. 2013).

¹⁷ Kralj, M. (2005). Posameznik v drugi svetovni vojni. V: Kako do bolj kakovostnega znanja zgodovine. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 88–95.

¹⁸ Strmčnik, F. (2001). Didaktika. Osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 136–137.

¹⁹ Jakelj, J. (2011). Medpredmetne povezave sociološke učne teme »Identiteta in kultura« z zgodovino. V: Trojarjev zbornik. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 258–259.

²⁰ Brodnik, V. (2005). Novi pogledi na poučevanje, preverjanje in ocenjevanje znanja pri pouku zgodovine. V: Kako do bolj kakovostnega znanja zgodovine. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 10–15.

²¹ Strmčnik, F. (2001). Didaktika. Osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 302–306.

²² Stalna razstava – Slovenci v XX. stoletju. Muzej novejšje zgodovine Slovenije. Dostopno na URL naslovu: http://www.muzej-nz.si/sl/pages.php?id_meni=16&id=1 (18. 12. 2013).

ZAKLJUČEK

Osnovni namen učne ure je bil vzbuditi dijakov pozitiven odnos do obiskovanja muzejev in zanimanje za različne zgodovinske razstave. Obisk muzeja naj ne bo le dopolnitev njihovega znanja, temveč motiviranje in krepitev zanimanja za slovensko zgodovino. Dijaki so na tak način kot bodoči intelektualci spodbujeni k oblikovanju kritičnega stališča do narodove preteklosti.

LITERATURA

Brodnik, V. (2005). Novi pogledi na poučevanje, preverjanje in ocenjevanje znanja pri pouku zgodovine. V: Kako do bolj kakovostnega znanja zgodovine. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Izkustveno, izkušensko učenje (2008–2009). Terminološki slovar vzgoje in izobraževanja. Dostopno na URL naslovu: <http://www.termania.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474695/izkustveno-izkusenjsko-ucenje> (18. 12. 2013).

Jakelj, J. (2011). Medpredmetne povezave sociološke učne teme »Identiteta in kultura« z zgodovino. V: Trojarjev zbornik. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Kralj, M. (2005). Posameznik v drugi svetovni vojni. V: Kako do bolj kakovostnega znanja zgodovine. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Kukanja – Gabrijelčič, M. (2001). »Zbogom moj domači kraj ...« ali pozabljena vrednost lokalne zgodovine v družboslovnih učnih načrtih in učbenikih. V: Trojarjev zbornik. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Stalna razstava – Slovenci v XX. stoletju. Muzej novejšje zgodovine Slovenije. Dostopno na URL naslovu: http://www.muzej-nz.si/sl/pages.php?id_meni=16&id=1 (18. 12. 2013).

Stradling, R. (2004). Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Strmčnik, F. (2001). Didaktika. Osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Tavčar, L. (2009). Homo spectator. Uvod v muzejsko pedagogiko. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.

Trojar, Š. (1993). Sodobni pogledi na pouk zgodovine. Reformne težnje pri družboslovnih učnih predmetih. Ljubljana: Državna založba Slovenije, d. d.

ERIK LOGAR, MOJCA TRAMTE: STALNA RAZSTAVA MUZEJA NOVEJŠE ZGODOVINE SLOVENIJE KOT PRILOŽNOST ZA EMPATIČNO DOŽIVETJE IN IZKUŠENJSKO UČENJE SODOBNE SLOVENSKE ZGODOVINE

POVZETEK

Stalna razstava Muzeja novejše zgodovine Slovenije je zaradi različnih razstavnih eksponatov izvrstna priložnost za poglobitev znanja, vživetje v tedanji čas in priložnost za izkušensko učenje. Učitelj zgodovine lahko učno uro v muzeju dobro izkoristi, saj so razstavljeni zanimivi eksponati, ki omogočajo aktivacijo vseh učnih stilov (VAKOG). Razstava dijakom približa novejšo slovensko zgodovino bolj kot učbenik. Učitelj poskrbi, da se dijaki na razstavo dobro pripravijo. Prvi del učne ure (motivacija, ogled prvega dela razstave) učitelj vodi dijake, nato sledi individualno delo z reševanjem učnega lista. Pri naslednji učni uri preverijo odgovore in komentirajo obisk v muzeju. Pouk zgodovine mora pri dijakih buditi zanimanje, željo po nadaljnjem širjenju lastnega znanja in razvoju lastne identitete, da uvidijo preplet slovenske zgodovine z evropsko.

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za zgodovino

Matic Batič in Daša Kavšek

UČNA URA V MUZEJU NOVEJŠE ZGODOVINE

Izvirna seminarska naloga

Predmet: Didaktika zgodovine II

Ljubljana, januar 2014

Matic Batič in Daša Kavšek: **UČNA URA V MUZEJU NOVEJŠE ZGODOVINE**

UVOD

Muzej je ustanova, ki zbira, hrani in strokovno obdeluje zbirke umetnin ter drugih zgodovinskih predmetov. Obiskovalci preko obiskov muzejev spoznajo svet svojih prednikov, kar ohranja zgodovinski spomin, ki je bistvenega pomena za delovanje družbe. Pri tem ne smemo pozabiti, da je muzej danes tudi pomembna vzgojno-izobraževalna ustanova, ki lahko veliko doprinese h kakovostnemu pedagoškemu delu, še posebno pri pouku zgodovine.²³ Namen sledečega članka je zato najprej predstaviti teoretične osnove pouka zgodovine v muzejih, nato pa le-te ponazoriti s primerom konkretne učne ure v Muzeju novejše zgodovine v Ljubljani.

1. MUZEJSKO DELO PRI POUKU ZGODOVINE

Pedagoško delo v muzejih poteka na različne načine. Muzej je lahko sestavni del ekskurzij, terenskega dela ali drugih oblik izven šolskega dela. Obisk muzejev uresničuje celo vrsto učnih ciljev, od izobraževalnih do vzgojnih. Z obiski muzejev učenci spoznajo muzej kot institucijo, se seznanijo z različnimi zgodovinskimi viri, z njimi delajo ter tako pridobivajo zgodovinske spretnosti. Ogled muzejskih zbirk povečuje interes za aktivnost učencev, povečuje njihovo znanje in razvija umske sposobnosti.²⁴

Učitelju pomeni obisk muzeja možnost za dodatno dejavnost, s katero dopolnjuje in povezuje teoretična znanja s praktičnimi. Hkrati pa ne smemo pozabiti, da ima pouk zgodovine več ciljev in da samo usvajanje znanja ni dovolj. Učenci si morajo pridobiti tudi odnos do preteklosti, odnos do kulturne dediščine, ter sposobnost ovrednotenja. Prav zato je tudi obiskovanje muzejev, galerij in drugih kulturno-zgodovinskih znamenitosti nujen del pouka.²⁵

²³ Potočnik, D. (2004). Muzej kot vir za poučevanje zgodovine. V: Zgodovinski časopis. Letnik LVIII. Št. 1–2, str. 194–195.

²⁴ Mihelčič, N. (2013). Razumeti zgodovino – muzejsko delo pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik XXII. Št. 1–2, str. 43.

²⁵ Stergar, T. (2003). Muzej in pouk zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik XII. Št. 3–4, str. 75.

Muzeji imajo pri sodobnem pouku zgodovine vedno večjo vlogo, tudi zato, ker številni muzeji ponujajo različne pedagoške dejavnosti za učence različnih starosti. Nudijo strokovna vodenja, ogleda, sprehode po zgodovinskih poteh, ure pravljic, učne ure, glasbene večere, avdio-video predstavitve, delovne liste, gledališke predstave, zabavne kvize, različne muzejske dejavnosti in delavnice.²⁶

Pri načrtovanju obiskov muzejev pa se pogosto pojavijo tudi številne ovire, kot so npr. oddaljenost od muzejev, finančne težave, časovna stiska, prevelike skupine učencev ipd. Povezovanje dveh različnih institucij zahteva od učitelja visoko strokovnost v znanju in metodični usposobljenosti ter seveda organizacijske spretnosti. Ko učitelj uskladi sodelovanje z muzejem, se mora informirati o muzejskem gradivu, zbirkah ipd.²⁷ To je pomembno predvsem zato, ker so zbirke različno urejene, a le redko po didaktičnih namenih šole. Dobrodošlo in potrebno je sodelovanje kustosov pri pripravi učnih ur ali učnih delavnic v muzeju.²⁸

2. UČNA URA V MUZEJU NOVEJŠE ZGODOVINE NA TEMO 1. SVETOVNA VOJNA

2.1 Prihod v muzej in uvodni del

Ker smo z učenci obdelali učno snov o 1. svetovni vojni, se odločimo za ogled Muzeja novejše zgodovine v Ljubljani, natančneje za del razstave, ki se veže na čas 1. svetovne vojne.

Ko učence pripeljemo v muzej, jim pojasnimo, da Muzej novejše zgodovine predstavlja slovensko zgodovino v 20. stoletju. Ogledali si bomo le del razstave, ki predstavlja čas 1. svetovne vojne. Učence pred vstopom v sobo z razstavo

²⁶ Trškan, D. (2005). Muzejske pedagoške dejavnosti in pouk zgodovine. V: Časopis za zgodovino in narodopisje. Maribor. Letnik LXXVI. Št. 3–4, str. 451–453.

²⁷ Učiteljevo pripravo sicer delimo na zunanjo in notranjo. Zunanja priprava je sestavljena iz predhodne priprave, ogleda muzeja ter pregleda opravljenega dela. Notranjo pripravo pa sestavljata tehnična in vsebinska priprava. Tehnična priprava obsega ogled razstave, odločitev o številu učencev, čas ter način ogleda (ali bo le-ta samostojen, v okviru ekskurzije, kulturnega dneva ipd.) in način prihoda do muzeja. Vsebinska priprava pa zahteva določitev izobraževalnih ciljev, delovnih nalog, vodenje po muzeju, motivacijo učencev ter delo v šoli: Trampuš, C. (1998). Obiščimo muzej. Ljubljana: DZS, str. 17–21.

²⁸ Potočnik, D. (2004). Muzej kot vir za poučevanje zgodovine. V: Zgodovinski časopis. Letnik LVIII. Št. 1–2, str. 194–195.

opozorimo, da smo v muzeju, kjer veljajo pravila obnašanja (prepoved dotikanja eksponatov, tekanja, kričanja itd.), ki jih moramo upoštevati.

Pojasnilo jim, da si bomo na začetku ogledali izsek iz sicer polurnega filma²⁹, ki opisuje čas 1. svetovne vojne. Pri tem jih opozorimo, naj bodo pozorni na to, kaj uvod filma prikazuje in si poskušajo določene podatke zapomniti. Opozorimo, da bo uvodni del filma zgolj kratka ponovitev tistega, kar smo že spoznali pri pouku. Po ogledu izseka učence popeljemo skozi razstavo, pri čemer pojasnimo, da je razstava sestavljena iz treh delov: prve sobe, ki prikazuje začetke vojne; bunkerja, kjer je prikazano življenje vojakov na fronti; in zgornjega dela, kjer se nahajajo razstavniki eksponati, ki se vežejo na vsakdanje življenje ljudi med 1. svetovno vojno.

2.2 Predstavitev nadaljnjega dela

Po kratkem ogledu sledijo navodila o nadaljnjem delu v muzeju. Predpostavimo, da je v razredu dvajset učencev, ki jih razdelimo v pet skupin po štiri člane. Razporeditev v skupine predhodno načrtamo, pazimo na to, da so skupine oblikovane približno enakomerno – spolno mešano ter ravno tako glede na učni uspeh – da so učno bolj in manj uspešni učenci medsebojno pomešani.

Skupinam razdelimo učno-delovne liste³⁰, ki so predhodno zasnovani glede na ponudbo razstave. Vsak list vsebuje pet nalog, ena ima dve pod-nalogi. Učencem povemo tudi, da je za reševanje posamezne naloge predvidenih med 5 in 10 minut, le ena naloga, ki je širšega obsega, ima predviden malce daljši čas reševanja (15–20 minut). Učence opozorimo, da bo časovno delo usklajeval učitelj, ki jih bo opozarjal, kdaj naj se lotijo reševanja naslednje naloge. Ravno tako bo učitelj na voljo za kakršnokoli pomoč pri nalogah.

²⁹ Film je na voljo kot del razstave. V njem so predstavljene bistvene značilnosti ter potek vojne. Ogledamo si uvodni del, ki predstavi obisk Franca Jožefa in njegove žene v Sarajevu ter usodni atentat.

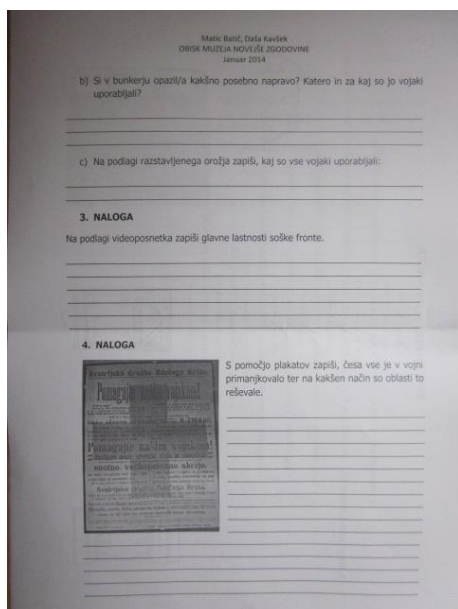
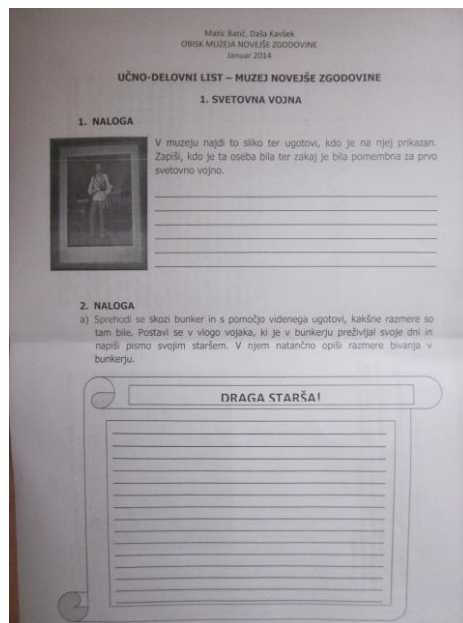
³⁰ Vsi učenci imajo identične naloge, vendar so le-te glede na skupine po učno-delovnem listu različno razporejene, saj je razstavniki prostor majhen. Zato smo se odločili za reševanje različnih nalog ob eksponatih v različnem vrstnem redu. Učencem pojasnimo, da se morajo strogo držati vrstnega reda nalog na učnem listu, da ne bi prišlo do gneče pri določenih eksponatih.

2.3 Poglobljen ogled razstave preko reševanja delovnega lista

Učno-delovni list je oblikovan glede na potek razstave. Kot okvirna orientacija in pomoč učencem je pri posamezni nalogi tudi slika eksponata, na katerega se veže naloga.

Pri prvi nalogi³¹ si morajo učenci ogledati sliko³², ki se nahaja v prvi sobi razstave, na kateri je prikazan cesar Franc Jožef. S pomočjo napisa, ki se ob sliki nahaja, morajo ugotoviti, kdo je portretirana oseba ter zapisati, kakšno vlogo je odigrala med 1. svetovno vojno. Pri tem se navežejo še na uvodni izsek iz filma³³ in znanje, ki so ga pridobili pri obravnavi učne teme v šoli.

Druga naloga³⁴ se veže na drugi del razstave, na bunker³⁵, ki predstavlja življenje na fronti. Učenci se morajo sprehoditi skozi bunker in ugotoviti, v kakšnih razmerah so živeli vojaki na



fronti. Postaviti se morajo v kožo vojaka in sestaviti pismo, ki bi ga ta pisal domačim, v katerem natančno opišejo življenje na bojišču. Naloga ima dve podvprašanji, na katere učenci odgovorijo na podlagi konkretnih razstavnih eksponatov v bunkerju. Prvo podvprašanje zahteva, da učenci zapišejo, katere vrste orožja so vojaki uporabljali. Druga naloga pa je, da učenci najdejo v bunkerju

³¹ Za reševanje naloge je predviden čas pet do deset minut.

³² Uporabljen je razstavni eksponat: slika Franca Jožefa, ki se nahaja v prvi razstavni sobi.

³³ Glej poglavje 2.1 Prihod v muzej in uvodni del.

³⁴ Ker je ta naloga širšega obsega, imajo učenci na voljo več časa, približno 20 minut.

³⁵ Uporabljeni so razstavni eksponati v bunkerju (puške, bombe, lutke vojakov, periskop, itd.).

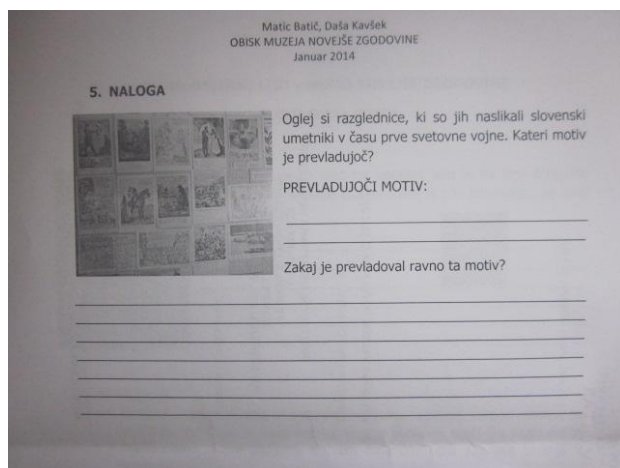
posebno napravo za opazovanje³⁶, zapišejo njeno ime ter način uporabe.

Tretja naloga³⁷ se veže na že omenjeni film. Učenci si tokrat ogledajo del filma, ki prikazuje boje na soški fronti. Na podlagi ogleda zapišejo glavne značilnosti te fronte.

Četrta naloga³⁸ se navezuje na zgornje nadstropje razstave. Učenci si ogledajo plakate³⁹, ki pozivajo k zbiranju surovin, ter zapišejo, česa vse je med vojno

primanjkovalo. Kako so oblasti to poskušale reševati?

Tudi peta naloga⁴⁰ se navezuje na zgornje nadstropje. Učenci si ogledajo razstavljenе razglednice⁴¹ slovenskih umetnikov. Zapišejo prevladujoči motiv ter pojasnijo, zakaj je tako.



2.4 Zaključni del dela v muzeju

Po končanem skupinskem delu se skupaj zberemo v začetni sobi razstave ter naredimo pregled učno-delovnega lista ter kratko analizo. Učence povprašamo, kakšna se jim je zdela razstava ter kako je potekalo njihovo delo v skupinah. Razpravljamo o morebitnih težavah in pozitivnih lastnostih takega dela.

ZAKLJUČEK

Pri sodobnem poučevanju zgodovine učne aktivnosti v muzeju pridobivajo vedno večjo vlogo, na katero pozitivno vpliva tudi vedno večja pedagoška ponudba v muzejih. Preko obiska muzejev se uresničujejo številni učni cilji. Učenci se seznanijo z zgodovinskimi viri in z njimi delajo, kar pripomore h globljemu razumevanju snovi ter razvijanju zgodovinskih kompetenc. To povečuje učenčev interes za zgodovino,

³⁶ Ta naprava je periskop, ki so ga vojaki v strelskih rovih uporabljali za opazovanje sovražnih položajev, ne da bi morali sami pogledati ven in se tako izpostavljati nevarnosti sovražnih ostrostrelcev.

³⁷ Predviden čas za reševanje je pet do deset minut.

³⁸ Predviden čas za reševanje je pet do deset minut.

³⁹ Razstavni eksponat, ki je uporabljen, so plakati na stenah zgornjega dela razstave.

⁴⁰ Predviden čas za reševanje je pet do deset minut.

⁴¹ Razstavni eksponat, ki je uporabljen so razglednice slovenskih umetnikov, ki so razstavljenе v vitrini, ki se nahaja v zgornjem delu razstavnega prostora.

učitelju pa ponuja možnost za povezovanje teoretičnih znanj s praktičnimi. Prav tako pomembno je tudi razvijanje pozitivnega odnosa do kulturne dediščine ter sposobnost vrednotenja. Za uspešno delo v muzeju je bistvena kakovostna učiteljeva predpriprava, ki mora vsebovati natančen ogled muzeja in načrt dela.

LITERATURA

1. Mihelčič, N. (2013). Razumeti zgodovino – muzejsko delo pri pouku zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik XXII. Št. 1–2, str. 43–50.
2. Potočnik, D. (2004). Muzej kot vir za poučevanje zgodovine. V: Zgodovinski časopis. Letnik LVIII. Št. 1–2, str. 187–196.
3. Stergar, T. (2003). Muzej in pouk zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Ljubljana. Letnik XII. Št. 3–4, str. 74–79.
4. Trampuš, C. (1998). Obiščimo muzej. Ljubljana: DZS.
5. Trškan, D. (2005). Muzejske pedagoške dejavnosti in pouk zgodovine. V: Časopis za zgodovino in narodopisje. Maribor. Letnik LXXVI. Št. 3–4, str. 451–459.

Matic Batič in Daša Kavšek: **UČNA URA V MUZEJU NOVEJŠE ZGODOVINE**

POVZETEK

Muzej kot institucija ima danes vedno bolj pomembno izobraževalno vlogo. S pedagoškim delom v muzeju si učenci pridobijo pozitiven odnos do kulturne dediščine, seznanijo se z različnimi zgodovinskimi viri, z njimi delajo ter tako pridobivajo zgodovinske spretnosti. Odločili smo se za obisk Muzeja novejše zgodovine v Ljubljana. Obravnavali bomo del razstave, ki je posvečen 1. svetovni vojni. Uvodoma se sprehodimo skozi razstavo in si ogledamo film o 1. svetovni vojni, nato pa učenci dobijo delovne liste z nalogami, ki se nanašajo na razstavljene eksponate. Učenci liste rešujejo v skupinah. Po končanem skupinskem delu skupaj preverimo rešitve in izvedemo refleksijo dela.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

Katarina Saratlija
Tadeja Lapuh

Reformacija na Slovenskem skozi oči muzeja
(Izvirna seminarska naloga)

Predmet: Didaktika zgodovine II

Ljubljana, 11. 1. 2014

KATARINA SARATLIJA, TADEJA LAPUH: REFORMACIJA NA SLOVENSKEM SKOZI OČI MUZEJA

UVOD

Pouk zgodovine ni omejen samo na dogajanje znotraj razreda oziroma šole. Učno uro je možno izpeljati tudi z interesnimi dejavnostmi izven šole, kot so: zgodovinska ekskurzija, ogled filmske ali gledališke predstave, obisk arhiva, ogled kulturno-zgodovinskih znamenitosti domačega kraja, terensko delo, raziskovalni tabor, šola v naravi in tudi obisk muzeja.⁴²

Učitelj zgodovine le s svojim statičnim podajanjem snovi v razredu težko približa učencem preteklost in našo dediščino. Zato je namen članka prikazati pomembnost pedagoške vloge muzeja pri pouku zgodovine kot stika s kulturno dediščino, spodbudnika razvijanja aktivnega razmišljanja ter učenja skozi individualno, parno in skupinsko delo. Na tak način se učence spodbudi k opazovanju, zaznavanju in aktivnemu delu. Pričujoči članek bo prikazal potek učne ure v Slovenskem šolskem muzeju za 8. razred devetletne osnovne šole na temo Reformacija na Slovenskem.

1. PEDAGOŠKA VLOGA MUZEJA PRI POUKU ZGODOVINE

»Pedagoška vloga muzejev v Sloveniji postaja vedno večja, posebej ker številni muzeji ponujajo različne pedagoške dejavnosti, ki so namenjene predšolskim otrokom, osnovnošolcem, srednješolcem in študentom.«⁴³ Na eni strani postajajo muzeji prostori aktivnega preživljanja prostega časa ter neformalnega učenja, na drugi strani pa prostori, ki ponujajo izjemne možnosti dopolnilnega in formalnega izobraževanja.⁴⁴ Eden takšnih muzejev je tudi Slovenski šolski muzej v Ljubljani, ki obiskovalcem nudi, da spoznavajo kulturno dediščino zgodovine šolstva na Slovenskem na čim bolj privlačen in doživljajski način.⁴⁵

Muzej ponuja učiteljem eno izmed možnosti za dodatno izvenšolsko dejavnost, s katero povezujejo teoretična znanja s praktičnimi in tako povečujejo zanimanje učencev za dogajanje v preteklosti.⁴⁶ S tem so ure zgodovine povezane s stvarnostjo oziroma z življenjem.⁴⁷ Ogled muzeja lahko služi tudi kot uvodna motivacija za pravo muzejsko delo ter za utrditev in ponovitev že predelane snovi.⁴⁸

»Glavni namen obiska muzejev je, da učenci spoznajo muzejske funkcije, se seznanijo z različnimi zgodovinskimi viri, delajo z viri, pridobijo zgodovinske spretnosti, rešujejo delovne liste, uporabljajo novo znanje pri rednem pouku zgodovine in tudi pri drugih

⁴² Trškan, D. (2013). E-učbenik za Didaktiko zgodovine II. Ljubljana, str. 66.

⁴³ Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 62–63.

⁴⁴ Pedagoški programi v slovenskih muzejih in galerijah 2008–2010. <http://www.sms-muzeji.si/udatoteke/PedagoskiProgramVMuzejihKNJBL-WEB.pdf> (Datum dostopa: 9. 1. 2014).

⁴⁵ Slovenski šolski muzej. <http://www.ssolski-muzej.si/slo/pedagogueactivity.php?item=222> (Datum dostopa: 9. 1. 2014).

⁴⁶ Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 65.

⁴⁷ Prav tam, str. 63.

⁴⁸ Prav tam, str. 64.

predmetih.«⁴⁹ Predvsem pa »muzej postaja neke vrste generator, ki v povezavi z ostalimi izobraževalnimi in kulturnimi institucijami razvija nov način razmišljanja.«⁵⁰ Muzeji s svojimi dejavnostmi navajajo učence na samostojno, parno ali skupinsko delo, samoevalvacijo in samopreverjanje, na upoštevanje ugotovitev in mnenj sošolcev, na postavljanje različnih vprašanj ter na muzejski red in disciplino. Prav tako učenci ustvarjajo pozitiven odnos do premične in nepremične kulturne dediščine ter si izoblikujejo estetski čut.⁵¹

2. POTEK UČNE URE ZA OSNOVNOŠOLCE V SLOVENSKEM ŠOLSLEM MUZEJU NA TEMO REFORMACIJA NA SLOVENSKEM

2.1. UČITELJEVA PRIPRAVA NA UČNO URO

Predviden časovni potek učne ure v muzeju sta dve šolski uri, torej 90 minut. Učenci predčasno dobijo navodila, da s seboj prinesejo trdo podlago in pisalo.

Pred uro učitelj pripravi rebus, učne liste in gradivo za delo v skupini. Rebus učence pripelje do naslova učne ure Reformacija na Slovenskem. Učitelj pripravi gradivo za skupinsko delo in vsaka skupina dobi vsaj po en učbenik za zgodovino 8. razreda devetletne osnovne šole. V tem članku se opiramo na učbenik Žvanut. M., Vodopivec P. (2003). Vzpon meščanstva - Zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan. Učni listi naj bodo sestavljeni iz dveh delov. Prvi del naj vsebuje naslove teme skupinskega dela (»Lutrov nauk se širi iz nemških dežel«, »Primož Trubar – steber slovenskega protestantizma«, »Delovanje slovenskih protestantov«, »Kmetje in deželni knez skuša uveljaviti svojo pravico.«)⁵², pod vsakim naslovom teme pa naj bo pet praznih črt, na katere bodo učenci napisali glavne poudarke določene teme. Drugi del učnega lista pa je namenjen vplivu reformacije na šolstvo na Slovenskem, kjer učenci s pomočjo stalne razstave ugotovijo, katere šole so ustanovili v času reformacije, kdo jih je ustanovil ter kje so bile ustanovljene. Nato pa učitelj predstavi še glavne značilnosti takratnih osnovnih šol.

2.2. POTEK UČNE URE V MUZEJU

Učna ura bo potekala v Slovenskem šolskem muzeju na dveh lokacijah. Prvi del učne ure, ki je časovno predviden za eno šolsko uro, bo potekal v prostoru, kjer učenci lahko sedijo, drugi del učne ure, za katerega je predviden čas prav tako ena šolska ura, pa bo potekal pred tablo stalne razstave o reformaciji in njenem vplivu na šolstvo na Slovenskem.

Učitelj učence v prostoru, kjer se učenci lahko usedejo, pozdravi in umiri, nato pa izvede uvodno motivacijo. Razdeli listke z rebusi in jih povabi, da v dvojicah rešijo rebus in počaka, da sami pridejo do naslova ure v muzeju. Učenci ugotovijo, da bo beseda tekla o reformaciji na Slovenskem.

Učitelj vsakemu učencu razdeli učni list, katerega del bo izpolnil med skupinskih delom, del med poročanjem drugih skupin in del s pomočjo stalne razstave.

Ko učitelj razdeli učne liste, predstavi navodila za skupinsko delo. Učence razdeli v štiri skupine in vsaka skupina dobi gradivo (vsaka skupina vsaj en učbenik) na tematike: »Lutrov

⁴⁹ Prav tam.

⁵⁰ Prav tam.

⁵¹ Prav tam.

⁵² Žvanut. M., Vodopivec P. (2003). Vzpon meščanstva - Zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 51–54.

nauk se širi iz nemških dežel«, »Primož Trubar – steber slovenskega protestantizma«, »Delovanje slovenskih protestantov«, »Kmetje in deželni knez skuša uveljaviti svojo pravico«. ⁵³ Vsaka skupina mora pripraviti pet glavnih poudarkov (pet stavkov) na temo, ki jo je dobila, jih zapisati na učni list in določiti poročevalca, ki bo poročal o teh bistvenih poudarkih. Po približno desetih minutah se skupinsko delo zaključi in učenci se usedejo nazaj na svoja mesta. Učitelj pozove učence, naj med poročanjem drugih skupin izpolnjujejo učni list. Poročevalec se po pozivu učitelja postavi na vidno mesto in poroča o določeni temi, učitelj mu po potrebi pomaga in ga dopolni ter kaj še dodatno razloži. Učenci poslušajo in zapisujejo glavne poudarke na učni list.

Nato se učitelj skupaj z učenci prestavi v del muzeja, kjer stoji tabla stalne razstave o reformaciji in njenem vplivu na šolstvo na Slovenskem. Učenci s pomočjo stalne razstave izpolnijo preostanek učnega lista. Učenci si na učni list zapišejo, da se je v času reformacije na Slovenskem oblikovala osnovna šola ter stanovska šola in da je druga imela vlogo današnje gimnazije – prehod na univerzo. S pomočjo stalne razstave poiščejo in zapišejo na učni list, da sta bili stanovski šoli ustanovljeni v Ljubljani in Celovcu ter da je bil »oče« osnovne šole na slovenskem ozemlju Primož Trubar, njeni temeljni predmeti pa so bili branje, pisanje, verouk in petje. ⁵⁴

Učitelj predstavi še glavne značilnosti osnovne šole, učenci pa si jih zapišejo na učni list. Osnovne značilnosti so bile, da za sprejem učencev v osnovno šolo ni bila zahtevana nobena poprejšnja izobrazba, da je bila namenjena vsakomur, ne glede na spol in premoženje, ter da je veljalo, da je učni jezik materinščina njenih učencev. ⁵⁵

Na koncu učitelj povabi učence, da preverijo učni list. Na glas preberejo rešitve ter dopolnijo manjkajoče dele, če so kaj izpustili. Nato pa si ogledajo še stalno razstavo razvoja šolstva na Slovenskem pred reformacijo in po reformaciji.

ZAKLJUČEK

Vloga muzeja v sodobnem pedagoškem delu je ključnega pomena. Za popestritev zgodovinskih učnih ur je muzej pomemben vir za spoznavanje preteklosti. Muzeji so s svojimi zbirkami, delavnicami, razstavami, fotografijami, zemljevidi ter izbranimi zgodovinskimi predmeti ustrezno dopolnilo učne snovi. Učenci z obiskom muzeja in izpolnjevanjem različnih nalog, ki jih pripravi učitelj, postanejo aktivni udeleženci učne ure. Tako se učenca spodbudi k aktivnemu in kakovostnemu delovanju ter razvijanju empatije in čuta do lastne dediščine.

⁵³ Prav tam.

⁵⁴ Ciperle J. (1988). Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja I. Katalog stalne razstave. Ljubljana: Slovenski šolski muzej, str. 15–20.

⁵⁵ Ciperle J., Vovko A. (1987). Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja. Ljubljana: Slovenski šolski muzej, str. 18.–26.

LITERATURA

1. Ciperle J. (1988) . Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja I. Katalog stalne razstave. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
2. Ciperle J., Vovko A. (1987). Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
3. Pedagoški programi v slovenskih muzejih in galerijah 2008–2010. <http://www.sms-muzeji.si/udatoteke/PedagoskiProgramVMuzejihKNJBL-WEB.pdf> (Datum dostopa: 9. 1. 2014).
4. Slovenski šolski muzej. <http://www.ssolski-muzej.si/slo/pedagogueactivity.php?item=222> (Datum dostopa: 9. 1. 2014).
5. Trškan, D. (2013). E-učbenik za Didaktiko zgodovine II. Ljubljana: Oddelek za zgodovino FF, **Elektronska učilnica - Didaktika zgodovine II**, <https://e-ucenje.ff.uni-lj.si/login/> (Datum dostopa: 9. 1. 2014)..
6. **Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.**
7. Žvanut. M., Vodopivec P. (2003). **Vzpon meščanstva - Zgodovina** za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan.

KATARINA SARATLIJA, TADEJA LAPUH: REFORMACIJA NA SLOVENSKEM SKOZI OČI MUZEJA

POVZETEK

Muzej ima pri pouku zgodovine pomembno pedagoško vlogo. Omogoča stik s kulturno dediščino in spodbuja aktivno razmišljanje. Eden takih muzejev je tudi Slovenski šolski muzej, ki učencem prikaže razvoja šolstva na Slovenskem na doživljajski način. Učitelj učno uro na temo Reformacija na Slovenskem izvede v omenjenem muzeju. Prvi del ure učitelj izvede v prostoru, kjer se lahko izvede uvodna motivacija in skupinsko delo, drugi del pa poteka pri tabli stalne razstave o reformaciji in njenem vplivu na šolstvo, kjer učenci individualno rešijo preostali del učnega lista. V zaključnem delu sledi pregled rešitev in ogled preostalega muzeja. Tako učenci z aktivno metodo skupinskega učenja in reševanja učnega lista spoznajo reformacijo na Slovenskem, ter s pomočjo stalne razstave in učiteljeve razlage spoznajo njen vpliv na šolstvo.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

Tadej Čopar, Angelika Koncut

PO POTEH SOŠKE FRONTE SKOZI OČI OSNOVNOŠOLCEV

predmet: Didaktika zgodovine II

Ljubljana, 15. 1. 2014

TADEJ ČOPAR, ANGELIKA KONCUT: PO POTEH SOŠKE FRONTE SKOZI OČI OSNOVNOŠOLCEV

UVOD

Ekskurzija je pomemben del učnega procesa, saj učenci tako zgodovinske vsebine ne spoznavajo samo preko knjig, ampak si od blizu ogledajo ostanke zgodovinskih dogodkov in procesov. Pri tem se pa pojavi vprašanje, kako načrtovati in izpeljati ekskurzijo, tako da bo za učence čim bolj zanimiva in se bodo od nje tudi čim več naučili. Namen naloge je na praktičnem primeru pokazati eno od možnosti, kako uresničiti zgornje cilje. Zaradi seznanjanja z lokalno zgodovino je za osnovne šole na Primorskem še posebej primerna ekskurzija na temo soške fronte.

1. VLOGA IN POMEN IZBRANE UČNE URE

Ekskurzija bistveno pripomore k učenčevemu dojetanju zgodovine, saj si stvari, objekte, pojme, ki jih spozna v živo, bolje zapomni in odpravi napačne predstave in razlage. Jan Faletičeva navaja, da je »ekskurzija pomembna didaktična oblika dela in kot taka pomembna za uresničevanje globalnih in operativnih učnih smotrov in ciljev. Vpliva na razvoj otrokovih intelektualnih, emocionalnih in socialnih komponent«. ⁵⁶ Že sama sprememba učnega okolja pozitivno vpliva na učni proces otroka.

Izkustveno učenje je v šolah vedno bolj zastopano, saj v ospredje postavlja učenca, učitelj je zgolj usmerjevalec in organizator delovnega procesa. Ampak to pomeni le, da je njegova predpriprava obsežnejša. »Od učiteljev se zahteva najprej zbiranje idej, spoznavanje terena, načrtovanje aktivnosti za učence, predvidevanje nevarnosti na terenu, obveščanje staršev, predpripravo učencev, potem pa kontroliranje terenskega dela, nadaljevanje dela v šoli in ovrednotenje terenskega dela«. ⁵⁷

⁵⁶ Jan Faletič N. (2004). Ekskurzija in terensko delo pri zgodovini v osnovni šoli. Diplomaska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 22.

⁵⁷ Trškan, D. (2008). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 62.

2. OPIS LOKACIJE IN ZGODOVINSKEGA OZADJA EKSKURZIJE

Vodice so vrh na jugozahodnem delu Banjške planote. »Ko so Italijani v prvih dneh 10. ofenzive zavzeli Zagoro in greben Kuka so se boji preselili na bližnji odsek Vodice – Sveta Gora, ki je do tedaj predstavljal avstrijsko rezervno linijo. Po prvotnem uspehu so bili napadalci tam ustavljeni, kljub temu pa je Italijanom uspelo 18. maja zavzeti sam vrh Vodice.«⁵⁸

Danes je na vrhu »mavzolej generala Maurizia Ferrante Gonzage, ter spomenik alpskim bataljonom Monte Levana, Aosta in Val Toce, ki so 18. maja 1917 zavzeli severozahodni predel Vodice.«⁵⁹ Vodice so eden izmed muzejev na prostem ob Poti miru od Alp do Jadrana, ki povezuje dediščino soške fronte vzdolž nekdanje frontne črte.⁶⁰

3. OPIS POTEKA EKSKURZIJE

3. 1. PRIPRAVA NA EKSKURZIJO

Ekskurzijo pripravimo dvopredmetno, najboljša kombinacija je zgodovina – geografija, v članku se bomo osredotočili samo na njen zgodovinski del. Priprava na ekskurzijo ne obsega samo učiteljeve priprave ter razgovora o temi z učenci, ampak učenčevu popolno sodelovanje. Ker želimo, da so učenci aktivni pri ekskurziji in njeni organizaciji, morajo izbrani učenci pripraviti kratke povzetke (največ 300 besed). Teme, katere bodo predstavljali na ekskurziji, so o življenju vojakov na bojišču, pozicijskem vojskovanju, posebnostih soške fronte, begunstvu domačinov ter pomenu soške fronte na potek 1. svetovne vojne. Benčičeva izpostavlja, da »individualna oblika omogoča razvijanje samostojnosti ter spoštuje sposobnosti, interese in potrebe učencev. Pri tej obliki je pomembno to, da so učenci postavljeni v neposredno razmerje do določenih nalog oziroma učnih vsebin«.⁶¹

Učitelj jim vnaprej pripravi gradivo, iz katerega učenci črpajo zamisli in podatke za svoje povzetke. Na razpolago jim da en osnovnošolski učbenik⁶², en srednješolski učbenik⁶³, en

⁵⁸ Bojišče Sveta Gora. <http://prohereditate.com/sl/site/B0044/> (Datum dostopa: 26. 12. 2013).

⁵⁹ Vodice. <http://www.gore-ljudje.net/novosti/99755/> (Datum dostopa: 26. 12. 2013).

⁶⁰ Pot miru od Alp do Jadrana. <http://www.potmiru.si/pdf/poti-miru-alpe-jadran.pdf> (Datum dostopa: 26. 12. 2013).

⁶¹ Benčič, P. (2003). Učne oblike in metode v osnovni šoli. Diplomski naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 11–12.

⁶² Kern, A. N., Nečak D., Repe B. (2005). Naše stoletje: zgodovina za 9. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan, str. 24–26.

univerzitetni učbenik⁶⁴ in eno ožje usmerjeno strokovno literaturo⁶⁵. Tako poskrbi, da se učenci seznanijo z različno zgodovinsko literaturo za obravnavano tematiko. »Delo s tekstom omogoča osamosvajanje učencev in njihovo usposabljanje za samoizobraževanje. Pomembna prednost te metode je tudi, da se lahko učenec kar naprej vrača na tiste dele teksta, ki jih je slabše dojel«⁶⁶.

Primer povzetka:

Tadej Čopar: POSEBNOSTI SOŠKE FRONTE

Soška fronta je bila med prvo svetovno vojno posebnost. Potekala je po grebenih gora, pokritih z večnim snegom, po ozkih in globokih dolinah, predalpskem hribovju in kraški goličavi. Že zaradi naravnih razmer je tako od branilcev kot napadalcev zahtevala izjemne napore in številne žrtve (npr. zaradi plazov). Utrjena je bila s podzemnimi utrdбами in zaklonišči – kavernami, vsekanimi v živo skalo. Vojaki so morali premagati včasih nemogoče naravne prepreke. Na gorske vrhove, ki so dosegli tudi 2 tisoč metrov, so morali pritoroviti topove, municijo, sanitetne vozove. Pozimi so tisoči vojakov morali prebivati v strelskih jarkih, kavernah in barakah ter se v divjem naravnem okolju bojevati na življenje in smrt. Granate in krogle niso bile edini sovražniki – napol lačni in slabo opremljeni so se morali spopadati z zimskimi viharji, plazovi in polarnim mrazom. Fronto so povezovala preskrbovalne poti, zgrajeni so bili daljši odseki poljskih železnic in gorskih cest (prelaz čez Mojstrovko, Vršič, ki so ga gradili ruski ujetniki, pri čemer jih je več sto zasul snežni plaz). Uporabljali so žičnice, gradili male elektrarne in celo vodovode. Vendar pa žičnice niso bile jeklenimi stolpi, kakršne poznamo danes, temveč hitro zgrajeni objekti večinoma iz lesa, posekanega v okolici.

Literatura:

Ana Nuša Kem, Dušan Nečak, Božo Repe, *Naše stoletje: zgodovina za 9. razred osnovne šole*, Ljubljana: Modrijan, 2005.

Dušan Nečak, Božo Repe, *Oris sodobne občine in slovenske zgodovine: Učbenik za študente 4. letnika*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, 2003.

Marko Simič, *Po sledih soške fronte*, Ljubljana: Založba mladinska knjiga, 1996.

⁶³ Repe, B. (2006). *Sodobna zgodovina: Zgodovina za 4. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan, str. 38–41.

⁶⁴ Nečak D., Repe B. (2003). *Oris sodobne občine in slovenske zgodovine: Učbenik za študente 4. letnika*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, str. 16–18, 31–33.

⁶⁵ Simič M. (1996). *Po sledih soške fronte*. Ljubljana: Založba mladinska knjiga, str. 8–17, 20–21, 32, 88, 104, 110, 178, 194–195, 229.

⁶⁶ Benčič, P. (2003). *Učne oblike in metode v osnovni šoli*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 7.

3. 2. POTEK EKSKURZIJE

Z avtobusom se pripeljemo do vznožja Vodice, prepešačimo le 1,5 km po položni makadamski poti. Obravnava učne snovi poteka 90 minut in je razdeljena na tri sklope: uvod pri tematskih zemljevidih, ogled strelskih jarkov in kavern ter ogled mavzoleja.

Učence za ekskurzijo motiviramo z ogledom vojaških predmetov, ki so razstavljeni pri tematskih zemljevidih na prostem. Predmete analiziramo z vodenjem razgovora, nato učencem z metodo razlage razložimo vzroke za nastanek soške fronte ter njen potek na slovenskem ozemlju. Učenci si pomagajo s tematskim zemljevidom, ko jih skozi razgovor usmerjamo o premikanju frontnih linij. Z metodo opazovanja in svojim sklepanjem povedo, kdo se je bojeval na soški fronti in s kakšnim terenom so se morali vojaki spopasti.

S frontalno učno obliko učence vpeljemo v prvi sklop ekskurzije, ki je splošen opis soške fronte. Drugi, glavni del ekskurzije, se navezuje na sam ogled strelskih jarkov in kavern. Učencem pred ogledom razložimo, kaj bodo videli, s postavljanjem vprašanj: Za kaj so uporabljali kaverne? Kaj ti pove ime strelska lina, v kakšen namen so jih uporabljali? pa jim razložimo njihov namen. Učenci si z zanimanjem ogledajo jarke in kaverne ter pri tem pazijo na svojo in sošolčevo varnost. Po ogledu z razgovorom opišejo, kaj jih je najbolj pritegnilo, zakaj, ter kakšne občutke so jim zbujali strelski jarki in kaverne.

Tretji del ekskurzije se izvaja pred mavzolejem. Med razlago njegovega nastanka si ga učenci ogledajo od zunaj. Znotraj mavzoleja si ogledamo napise, ki predstavljajo italijansko osvojitve posameznih krajev s pripadajočimi datumi. Ker so zapisi v italijanščini imamo medpredmetno povezavo. Učence napeljemo, da z opazovanjem datumov sklepajo o časovnem in geografskem poteku osvojitve. Učenci dobijo predstavo o hitrosti širjenja osvojitve na lokalnem primeru. Po ogledu mavzoleja učenci predstavijo njihove povzetke. Po vsakem povzetku z metodo razgovora z ostalimi učenci obnovimo povzetek in izpostavimo pomembne podatke. Učenci individualno izpolnjujejo učni list.

V zadnji fazi ekskurzije, učenci v obliki viharjenja možganov povedo, kaj se jim je najbolj vtisnilo v spomin pri ekskurziji in razložijo, kakšno povezavo ima s soško fronto. Na takšen način ponovijo celotno snov, ki so jo spoznali na ekskurziji.

Učni list:

EKSKURZIJA NA VODICE

1. Dogodke na levi strani, poveži z datumi na desni strani.

Londonski sporazum	11. november 1918
atentat na Franca Ferdinanda	24. oktober 1917
začetek 12. soške bitke	28. junij 1914
Nemčija podpiše premirje	26. april 1915

2. Pravilno obkroži vzroke za nastanek soške fronte (možnih je več odgovorov).

- a) težnja Avstro-Ogrske po osvojitvi Južne Tirolske
- b) podpis Londonskega sporazuma med Italijo in antantnimi silami
- c) težnja Italije po priključitvi nekaterih ozemelj na območju Avstro-Ogrske
- č) Avstro-Ogrska napoved vojne Italiji
- d) nasprotja med antanto in centralnimi silami

3. V čem se je teren na soški fronti razlikoval od terena na ostalih bojiščih po Evropi med prvo svetovno vojno? Na kakšen način je teren vplival na način bojevanja na soški fronti?

4. Kaj so bile kaverne in kakšen je bil njihov namen? Po spominu nariši eno od kavern, ki si jih videl na ekskurziji.

5. Kaj je mavzolej? S kakšnim namenom so zgradili Mavzolej Maurizia Ferrante Gonzaga na vrhu Vodice?



Vir slike: <http://proheritate.com/si/object/AQZ02/>
(Datum dostopa: 26.12.2013)

6. Opiši deseto italijansko ofenzivo.

*7. Predstavlja si, da si vojak na soški fronti. Napiši pismo svoji materi.

ZAKLJUČEK

V članku je bila predstavljena ekskurzija, s pomočjo katere učenci v živo spoznajo dogajanje na soški fronti. Z raznolikimi metodami in oblikami opisana ekskurzija naredi snov bolj zanimivo in učence pritegne k sodelovanju. Tematika je v okoliških krajih primerna za spoznavanje lokalne zgodovine. Iz opisanega primera je razvidno, da terensko delo zahteva veliko učiteljeve predanosti, poznavanja okolice, učne snovi, povezovanja le – te z drugimi predmeti, vendar ponudi učencu izkušnjo, ki si jo bo zapomnil za vedno. Najpomembneje je, da učenec neposredno doživlja zgodovino in jo tako bolje razume.

LITERATURA

1. Benčič, P. (2003). Učne oblike in metode v osnovni šoli. Diplomaska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
2. Bojišče Sveta Gora. <http://prohereditate.com/sl/site/B0044/> (Datum dostopa: 26. 12. 2013).
3. Jan Faletič N. (2004). Ekskurzija in terensko delo pri zgodovini v osnovni šoli. Diplomaska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
4. Kern, A. N., Nećak D., Repe B. (2005). Naše stoletje: zgodovina za 9. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan.
5. Nećak D., Repe B. (2003). Oris sodobne obče in slovenske zgodovine: Učbenik za študente 4. letnika. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino.
6. Pot miru od Alp do Jadrana. <http://www.potmiru.si/pdf/poti-miru-alpe-jadran.pdf> (Datum dostopa: 26. 12. 2013).
7. Repe, B. (2006). Sodobna zgodovina: Zgodovina za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan.
8. Simić M. (1996). Po sledih soške fronte. Ljubljana: Založba mladinska knjiga.
9. Trškan, D. (2008). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
10. Vodice. <http://www.gore-ljudje.net/novosti/99755/> (Datum dostopa: 26. 12. 2013).

TADEJ ČOPAR, ANGELIKA KONCUT: PO POTEH SOŠKE FRONTE SKOZI OČI OSNOVNOŠOLCEV

POVZETEK

Ekskurzija je pomemben del učnega procesa, saj si tako učenci od blizu ogledajo ostanke zgodovinskih dogodkov in procesov. Opisani primer ekskurzije se nanaša na potek soške fronte na slovenskih tleh, prostorsko pa na Vodice na jugozahodnem delu Banjške planote. Ekskurzija traja dve šolski uri in se deli na tri dele: na uvod pri tematskih zemljevidih, ogled strelskih jarkov in kavern ter ogled mavzoleja. Učenci pridobivajo znanje s pomočjo metode razlage in metode razgovora ter ob uporabi zemljevidov, ogledovanju terena ter z individualnim delom ob izdelavi povzetkov in izpolnjevanju učnega lista. Z raznolikimi metodami in oblikami učenca pritegnemo k sodelovanju in naredimo snov za učenca bolj zanimivo tudi na ekskurziji.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

Jakob Saje, Melita Zupančič

Šumijo gozdovi domači
in tam Baza 20 stoji.

(Izvirna seminarska naloga)

Predmet: Didaktika zgodovine

Ljubljana, 2014

JAKOB SAJE, MELITA ZUPANČIČ: ŠUMIJO GOZDOVI DOMAČI IN TAM BAZA 20 STOJI.

1. Uvod

Predmet preučevanja zgodovine je po svoji naravi takšen, da je delo učiteljev zgodovine že vnaprej zelo oteženo. Želja učiteljev je, da učenci presežejo zgolj teoretsko in faktično razumevanje snovi in vzpostavijo bolj naraven, intuitiven odnos do predmeta. Razni poskusi približanja snovi se na žalost pogosto končajo z žrtvovanjem zgodovinske točnosti ali z banaliziranjem snovi. Ravno zato je vsaka priložnost, ki učencem omogoča bolj neposredno izkušnjo preteklosti toliko bolj pomembna. Če imamo srečo in se v bližine naše šole nahaja muzej ali kakšen drugi kulturni spomenik, je vsekakor vredno, da z ogledom nagradimo svoje učence za njihovo pridno delo, hkrati pa tudi nadgradimo njihovo znanje o izbrani zgodovinski temi.

Eno izmed takih možnosti ponuja ekskurzija na Bazo 20 v Kočevskem rogu. Gre za ogled sedeža političnega vodstva OF med drugo svetovno vojno in tamkajšnje razstave o partizanskem gibanju na Kočevskem rogu. V času ko je očitno, da je čas 2. svetovne vojne na Slovenskem še vedno zelo pereča tema, je ogled enega izmed spomenikov tiste dobe zelo navdihujoča izkušnja, kjer lahko učenci iz prve roke začutijo duh tistega časa. Ogled Baze 20 je hkrati tudi ogled Kočevskega roga in gotovo je za učence sprehod po enem največjih slovenskih gozdov v katerem se nahaja Baza 20 prijetna sprememba po običajni monotonosti šolskih učilnic.

2.1 Ekskurzija kot razvedrilo in zaklad koristnega znanja

V današnjem času delo učitelja ni omejeno zgolj na delo znotraj učilnice, temveč se vse več dela odvija tudi izven okvirov štirih sten. Učitelj mora učencem približati učno snov, jih aktivno vključiti v pouk, spodbujati k samostojnemu razmišljanju in iskanju rešitev, ter jih znati motivirati za delo.

Albert Einstein je o poučevanju rekel: *»Poučevanje bi moralo biti takšno, da bi učenci snov sprejeli kot vredno darilo in ne kot obremenilno obveznost.«*⁶⁷

Učitelj mora torej znati na različne načine popestriti pouk in na ta način pritegniti učence, da bodo le-ti z veliko željo in predanostjo usvajali novo znanje, to razumeli kot darilo in ne zgolj kot obveznost, ki jo morajo narediti. Različni učitelji ubirajo različne poti in načine kako učencem čim bolj približati učno snov in eden od načinov popestritve podajanja učne snovi je gotovo tudi ekskurzija. Učenci lahko ekskurzijo dojemajo kot nekakšno razvedrilo, hkrati pa pri tovrstni aktivnosti pridobijo veliko koristnega znanja.

Učenje na ekskurziji je večplastno – gre za neposredno in izkustveno doživljanje ter učenje, povezovanje znanj z različnih predmetnih področij ter za prenosljivost teoretičnih znanj v

⁶⁷ <http://www.alphacenter.si/a%20citati.htm>, 3. 1. 2014.

praktično delo. Preden pa ekskurzijo lahko izvedemo so potrebne še številne priprave. Priprava vključuje predvideno trajanje ekskurzije, pripravo učne poti ali programa, obvestilo staršem, obvestilo učencem, ter pripravo in naloge spremljevalcev. Na ekskurziji so predvidene različne dejavnosti učencev, zato morajo biti učitelji vseskozi pozorni in pripravljeni na nepredvidljive situacije. Z ekskurzijo učenci pridobivajo zelo široko in uporabno znanje, saj povezujejo teorijo s prakso, vadijo samostojno beleženje, izločanje bistva, oblikovanje pisnih izdelkov na osnovi lastnih zapisov ter se navajajo na samostojnost in v organizacijo dela, razvija se sproščen odnos med učenci samimi, kakor tudi med učenci in učitelji⁶⁸, razvijajo mišljenje z opazovanjem, primerjanjem, sklepanjem in spoznavajo Slovenijo ter njene naravne in kulturno-zgodovinske dediščine.⁶⁹

Ena izmed ekskurzij, ki nam to omogoča je nedvomno tudi ekskurzija na Bazo 20 na Dolenjskem. Baza 20 je edini na tako skriven način zgrajen in do danes avtentično ohranjen sedež vodstva kakega odporniškega gibanja v Evropi in je pomemben spomenik slovenske državnosti.⁷⁰

2.2 Oglad Baze 20

Avtobus nas odloži na velikem parkirišču v bližini Mačkovega in Lukovega doma. Za dostop do same Baze 20 mora učitelj še kakšnih 15 minut voditi skupino po urejeni, a strmi gozdni poti navkreber. Ob prihodu na Bazo imajo lahko učenci 5 minut časa za oddih, vendar naj med odmorom natančno opazujejo, poslušajo in vonjajo svet okoli sebe. Svoje občutke in ugotovitve po odmoru delijo s skupino. Pred ogledom obeh razstav Dolenjskega muzeja na Bazi 20 učitelj poda nekaj osnovnih informacij o prostoru, kjer se nahajajo. Pove, da je Kočevski rog eden največjih gozdov v Sloveniji, da je sestavljen pretežno iz bukev in jelk in da v njem še vedno živijo vse tri velike evropske zveri – ris, volk ter medved. Nato učitelj poda še nekaj podatkov o Bazi 20 - da gre za sedež političnega vodstva odpora med 2. svetovno vojno, da je bila prva izmed 26 barak zgrajena aprila leta 1943 in da je 70 odstotkov uporabljenega lesa še danes povsem avtentičnega. Po teh uvodnih informacijah se skupina premakne v barako številka 16, kjer je na ogled razstava o življenju in dogajanju na Bazi 20. Učenci si razstavo ogledajo sami in prek gibljivih panojev z besedilom in slikami spoznavajo temo. Učitelj učence zgolj posebej opozori na razstavljene kopije dokumentov o volitvah v prvi slovenski parlament in na utrinke iz življenja partizanov, ki jih prikazujejo nekatere slike. Po končanem ogledu prve razstave se skupina premakne do barake številka 22, kjer bodo več izvedeli o partizanskih bolnicah in delavnicah v širšem območju Kočevskega roga. Ponovno lahko učenci sami prebirajo besedilo na panojih in si ogledujejo slike, učitelj jih le opozori na zanimivejše slike, recimo sliko z vejami zakrite barake v času ofenzive, sliko zobozdravniškega stroja, kopije rojstnih listov, kopijo plakata, ki oglašuje baletno predstavo... Po končanem ogledu se skupina počasi spusti proti nekdanjemu vhodu v Bazo 20. Tu učitelj nameni še nekaj besed o strogih pravilih konspiracije v Bazi 20, ki so zagotovila, da kljub več poskusom Baza ni bila nikoli odkrita. Med pravili recimo omeni, da je bila natančna lokacija Baze prikrita, ne le civilnemu prebivalstvu v dolini, ampak tudi drugim partizanskim skupinam na rogu; da so novoprihajajočim partizanom zavezali oči preden so prišli na Bazo; da so do Baze lahko sestopali le prek dolge spuščene lestve, saj se niso smeli dotikati tal okoli steze in puščati sledi... S tem se zaključí ogled Baze 20 in učitelj

⁶⁸ <http://ekskurzije.weebly.com/>, 3. 1. 2014.

⁶⁹ Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 57–58.

⁷⁰ Saje, J. (2013). Kočevski rog med drugo svetovno vojno in danes. Vodnik po spomenikih državnega pomena in razstavah Dolenjskega muzeja Novo mesto. Novo mesto: Dolenjski muzej Novo mesto, str. 24.

lahko učence odpelje nazaj v dolino, kjer si pred odhodom domov učenci v Mačkovem domu ogledajo še 15 minutni film *Kočevski rog skozi prostor in čas*, ki lepo povzame vse do takrat povedano⁷¹.

Če želimo lahko ekskurzijo po želji še razširimo, npr. z ogledom bolnic Jelendol ali Zgornji Hrastnik, z vzponom na Malo goro, z ogledom stare kočevske vasi Podstenice ali z ogledom grobišča Pod Krenom.

3. Zaključek

Sodobni pristopi k učenju zahtevajo mnogo več kot zgolj klasični način poučevanja v razredu. Z uporabo ekskurzij lahko na zanimiv in atraktiven način učencem približamo izbrano temo. Prek ekskurzij namreč učenci stvari, ki jih obravnavajo v teoriji, vidijo tudi v praksi - spoznavajo naravne lepote Slovenije in njeno bogato kulturno-zgodovinsko dediščino. Z ekskurzijo na Bazo 20 lahko učencem posredujemo zelo koristno izkušnjo, saj učenci veliko izvedo o danes še kako aktualni temi 2. svetovne vojne na Slovenskem. Ne smemo pa pozabiti, da je ogled Baze 20, hkrati tudi eno uro in pol dolg sprehod po enem največjih slovenskih gozdov, med katerim učenci hodijo med enakimi kočami, kjer so 70 let nazaj hodili Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Edvard Kocbek... V okolici Baze 20 je še veliko drugih, tako zgodovinskih kot naravnih oglednih točk, s katerimi lahko še izboljšamo in razširimo našo izkušnjo v Kočevskem rogu.

Literatura

1. Ferenc, M (1992). Baza 20 in bolnišnici Jelendol ter Zgornji Hrastnik, Maribor: Obzorja.
2. Jarc, J. (1967). Partizanski Rog. Založba obzorja Maribor, Dolenjska založba Novo mesto.
3. Mikuž, M. (1946). Iz Dolomitov v Rog, Ljubljana: Slovenski knjižni zavod v Ljubljani.
4. Saje, J. (2013). Kočevski rog med drugo svetovno vojno in danes. Vodnik po spomenikih državnega pomena in razstavah Dolenjskega muzeja Novo mesto. Novo mesto: Dolenjski muzej Novo mesto.
5. Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

⁷¹ Ogled Baze 20 je povzet po treh monografijah: Ferenc, M (1992). Baza 20 in bolnišnici Jelendol ter Zgornji Hrastnik, Maribor: Obzorja, str. 10-20; Jarc, J. (1967). Partizanski Rog. Založba obzorja Maribor, Dolenjska založba Novo mesto, str 161-172; Mikuž, M. (1946). Iz Dolomitov v Rog, Ljubljana: Slovenski knjižni zavod v Ljubljani, str. 64-71.

**JAKOB SAJE, MELITA ZUPANČIČ: ŠUMIJO GOZDOVI DOMAČI IN TAM
BAZA 20 STOJI.**

POVZETEK

Učitelji bi morali izkoristiti vsako priložnosti, ki učencem omogoča bolj neposredno izkušnjo preteklosti. Kljub temu da učenci ekskurzije pogosto dojemajo zgolj kot razvedrilo, jim ta lahko ponudi tudi zelo veliko koristnega znanja. Ena izmed takih ekskurzij je nedvomno tudi ekskurzija na Bazo 20, ki je edini na tako skriven način zgrajen in do danes avtentično ohranjen sedež vodstva kakega odporniškega gibanja v Evropi in je pomemben spomenik slovenske državnosti. Na Bazi 20 si učenci skupaj z učiteljem ogledajo dve razstavi Dolenjskega muzeja in film o Kočevskem rogu skozi čas. Ogled je zanimiv, ker učenci izvedo veliko o danes še kako aktualni temi 2. svetovne vojne na Slovenskem, ob tem pa se še sprehodijo po enem najlepših gozdov pri nas.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

Katja Pal
Marko Jereb

ZGODOVINSKO POPOTOVANJE PO ARHIVU
(Izvirna seminarska naloga)

Predmet: Didaktika zgodovine

Ljubljana, 2013

Katja Pal, Marko Jereb: ZGODOVINSKO POPOTOVANJE PO ARHIVU

UVOD

Postopno uveljavljanje sodobne pedagoške paradigme, ki ima za cilj čim večjo aktivacijo učencev, je svoje mesto našlo tudi znotraj poučevanja zgodovine. Učitelj bi moral pri svojem delu poskrbeti, da bi lahko učenci s pomočjo različnega gradiva deloma tudi sami, z lastnim delom izgrajevali svoje znanje. Na tem mestu pa se pojavi težava, saj učitelji pogosto ne vedo, kje bi lahko dobili primerno gradivo oz. kam bi peljali dijake, da bi jim omogočili takšen način dela. Namen pričujočega članka je teoretično prikazati pedagoško vlogo arhivov in praktične možnosti uporabe arhivskega gradiva pri pripravi konkretne učne ure v prvem letniku gimnazije. Podrobneje bo prikazana ura, pri kateri bodo dijaki najprej spoznavali samo delovanje arhiva, nato pa bodo s pomočjo določenega arhivskega gradiva podrobneje spoznali nekatere pomožne zgodovinske vede.

1. PEDAGOŠKA VLOGA ARHIVOV

Arhive lahko opredelimo kot vzgojno-izobraževalne ustanove, v katerih se hrani arhivsko gradivo, ki lahko predstavlja učiteljem in učencem zelo koristno učno sredstvo.⁷² V ospredju je predvsem njegova ponazoritvena vrednost, saj učenci preko gradiva prihajajo v neposredni stik z učno vsebino, kar v njih navadno zbuja vse večje zanimanje za določeno tematiko. To jih žene v nadaljnje samostojno raziskovanje in delo z gradivom, pri čemer se pospešeno razvijajo njihove umske sposobnosti.⁷³ Na tak način pridobljeno znanje se zelo globoko zasidra v njihov spomin. Delo z arhivskim gradivom omogoča tudi doseganje vzgojnih ciljev pri pouku zgodovine, saj v učencih krepi ljubezen do preteklosti in kulture. S tem, ko učenci spoznavajo in cenijo vrednost dokumentov ter njihov pomen, se naučijo dokumente tudi primerno varovati.⁷⁴

Kljub vsem naštetim prednostim dela z arhivskim gradivom, pa se učitelji razmeroma redko odločajo zanj, saj so pogosto na primer premalo poučeni, v katerem arhivu se nahaja točno določeno gradivo; zaradi pomanjkanja znanstvene literature nimajo dovolj idej, kaj naj z njim sploh počnejo; arhivi so preveč oddaljeni; so v časovni stiski ... ali pa so preprosto nenaklonjeni takšnemu načinu dela.⁷⁵ Pogoji za uspešno delo je predhodni stik med učiteljem in strokovnim sodelavcem v arhivu, saj je potrebno vsako uro v arhivu posebej pripraviti in prilagoditi specifičnim značilnostim učencev. Skupaj se morata odločiti, katero gradivo je najprimernejše za obravnavo določene snovi; katere učne cilje želijo realizirati med obiskom arhiva in katere učne oblike ter metode so za to najprimernejše.⁷⁶ Ob tem je treba omeniti, da vseh tematik ni možno enako dobro obdelati, saj arhivi posedujejo le določene vrste gradiva. Poleg tega je za razliko od muzeja, kjer si lahko učenci samostojno ogledajo razstavljene predmete v arhivih, samostojni dostop do gradiva zelo omejen, zato morajo arhivisti za vsako skupino posebej pripraviti gradivo. Se pa posamezni arhivi na področju pedagoškega dela

⁷² Ajdnik, B. (2010). *Metoda dela na terenu: Ogled muzeja, galerije in arhiva*. Slovenska Bistrica: diplomatska naloga, str. 40.

⁷³ Strmčnik, F. (2001). *Didaktika: osrednje teoretične teme*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 332.

⁷⁴ Zgonik, M. (1968). *Zgodovina v sodobni šoli*. Ljubljana: DZS, str. 226.

⁷⁵ Potočnik, D. (2004). *Arhiv kot vir poučevanja zgodovine*. *Pedagoška obzorja*, št. 1, str. 125–126.

⁷⁶ Ajdnik, 2010, 41.

med seboj zelo razlikujejo. Nekateri omogočajo pedagoške aktivnosti le v smislu vodenja po arhivu in prikaza določenih fondov ter gradiva, drugi arhivi pa ponujajo celo različne delavnice za učence in dijake (npr. Pokrajinski arhiv Maribor).

2. UČNA URA V ARHIVU NA TEMO POMOŽNE ZGODOVINSKE VEDE

2.1 Priprava na učno uro

Učitelj dijake prosi, naj se že doma pripravijo na obisk Pokrajinskega arhiva Maribor – v učbeniku⁷⁷ naj si preberejo poglavji Zgodovina in Kako ugotavljamo, kaj se je v preteklosti zgodilo ter se tako seznanijo z pojmom pomožne zgodovinske vede; na internetu pa naj podrobneje raziščejo, s čim se posamezne pomožne zgodovinske vede ukvarjajo. Učitelj se z arhivistom predhodno dogovori, da se bo tematika učne ure nanašala na pomožne zgodovinske vede, definira katere vede bodo predstavljene in na kakšen način.

2.2 Potek učne ure

Uvodno motivacijo (3 minute) izvede arhivist, ko odpelje dijake v čitalnico, v kateri je razstavljeno arhivsko gradivo, ki je že na pogled drugačno in zanimivo. Nato učitelj napove, da bodo s pomočjo arhivskega gradiva spoznali pomožne zgodovinske vede (Arhivistika, Paleografija, Sfragistika, Toponomastika) – tema je v učnem načrtu in se odlično povezuje z obiskom arhiva.

Arhivist po uvodni motivaciji v približno desetih minutah preko frontalne oblike z metodo razlage na kratko predstavi delovanje Pokrajinskega arhiva Maribor (kaj hranijo v arhivu, zgodovino arhivske dejavnosti v Mariboru, pokaže najstarejši dokument...) in s tem spodbudi zanimanje dijakov za nadaljnje delo. Ko arhivist konča z razlago učitelj napove delo po skupinah in dijake razdeli v 4 skupine po sedem dijakov. Predstavi, kaj se bo na določeni postaji dogajalo in pove, da bo delo potekalo krožno ter da bo imela vsaka skupina na vsaki postaji po osem minut časa. Skupine se nato razporedijo po postajah, kjer jih že čaka pripravljeno gradivo in začno z delom. Arhivist pomaga dijaku na postajah Paleografija in Sfragistika, učitelj pa skrbi za red, spremlja delo dijakov in pomaga s kakim nasvetom oz. dodatno razlago. Na vsakih osem minut učitelj opozori skupine naj se premaknejo na naslednjo postajo.

Na postaji Arhivistika se odvija metoda dela s slikovnimi viri – delo s fotografijami. Pred dijaki sta 2 fotografiji mesta Maribor (Glavnega trga) iz različnih časovnih obdobij (1848 in 1921).⁷⁸ Dijaki primerjajo fotografiji in ugotavljajo: Kakšna je vsebina slike?, Kdaj je slika nastala?, Kaj se je spremenilo?, Zakaj se je spremenilo?⁷⁹ ... Svoje ugotovitve zapišejo.

Na postaji Paleografija si dijaki najprej ogledajo listino v knjižni gotici (Kralj Maksimiljan potrди na prošnjo Ljutomerčanov vse tiste pravice, svoboščine in privilegije, ki so jih trgu potrdili deželni knezi, njegovi predniki),⁸⁰ nato pa sledi delo po metodi grafičnih izdelkov. Dijaki imajo na voljo material za ustvarjanje – peresa, držala, črnilo in pergamentni papir.

⁷⁷ Brodnik, V., Jernejčič, R., Zgaga, S. (2011). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazij. Ljubljana: DZS, str. 15–19.

⁷⁸ Glavni trg v letu 1921, Pokrajinski arhiv Maribor, Zbirka fotografij in razglednic, inv. 8945.

Fotografija Glavnega trga 1848–1849, Pokrajinski arhiv Maribor, Zbirka fotografij in razglednic, inv. 2238.

⁷⁹ Trškan, D., (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem: Naloge malo drugače. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut filozofske fakultete, str.10.

⁸⁰ Potrditev pravic trgu Ljutomer 1498, Pokrajinski arhiv Maribor, inv. 9719.

Najprej se seznanijo z načinom držanja peresa, nato pa se preizkusijo v pisanju gotice. Pero pomakajo v črnilo, na pergamentu vadijo osnovne poteze in napišejo abecedo malih črk.

Na postaji Sfragistika se tudi izvaja delo po metodi grafičnih izdelkov, kjer je pred dijaki dokument s 4 visečimi pečati za nazorni prikaz.⁸¹ Dijaki imajo pred sabo pečatni vosek, papir, svinčnik in različne pechatnike. Vsak dijak si izbere pechatnik po želji. Pechatni vosek rdeče barve nakapa na papir in vanj s pomočjo pechatnika odtisne pechat. Z uporabo lastne domišljije nato poleg njega napiše kaj predstavlja.

Na postaji Toponomastika imajo dijaki pred sabo zemljevid Pohorja.⁸² Na njem poiščejo kraj s takšnim zemljepisnim imenom, ki pritegne njihovo pozornost. Z metodo izkustvenega učenja si predstavljajo, da so oni izbrani kraj, ki pripoveduje zgodbo o tem, kako je nastalo njegovo ime. To zgodbo zapišejo na papir.

Ko se vse skupine razvrstijo na vseh postajah, se učna ura v arhivu zaključi. Zadnjih 5 minut izkoristijo za ponavljanje z metodo razgovora. Učitelj izbere naključne dijake in jim postavi vprašanja, ki so vezana na vsebino in aktivno delo pri učni uri. Dijaki odgovarjajo, kakšno vprašanje pa postavijo tudi arhivistu. Na koncu se zahvalijo arhivistu za gostoljuben sprejem in odidejo z arhiva.

ZAKLJUČEK

Kot lahko vidimo, arhivsko gradivo predstavlja odlično učno sredstvo za aktivno poučevanje zgodovine. Dijakom se pri delu z njim povečuje interes za zgodovino, pa tudi znanje in umske sposobnosti. Kljub temu, da v arhivu shranjeno gradivo že samo po sebi nudi možnost dopolnjevanja, povezovanja, širjenja znanja za pretekle zgodovinske dogodke, pa se mora vsak učitelj najprej otresti določenega odpora oz. strahu do takšnega načina dela, nato pa pri pripravi učne ure pokazati vse svoje pedagoške sposobnosti in zmožnost načrtovanja. V sodelovanju z arhivistom mora izbrati takšne dejavnosti, ki bodo dijake motivirale za samostojno raziskovalno delo, preko katerega bodo prihajali do novih spoznanj. Pri tako pripravljeni učni uri se dijaki nikakor ne bodo dolgočasili in bodo od nje ogromno odnesli.

LITERATURA

- Ajdnik, B. (2010). Metoda dela na terenu: Ogled muzeja, galerije in arhiva. Slovenska Bistrica: diplomatska naloga.
- Brodnik, V., Jernejčič, R., Zgaga, S. (2011). Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazij. Ljubljana: DZS.
- Potočnik, D. (2004). Arhiv kot vir poučevanja zgodovine. Pedagoška obzorja, št. 1, str. 121–126.
- Strmčnik, F. (2001). Didaktika: osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Trškan, D., (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem: Naloge malo drugače. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut filozofske fakultete.
- Zgonik, M. (1968). Zgodovina v sodobni šoli. Ljubljana: DZS.

⁸¹ Prenos dediščine in darovnica za kmetijo in posesti v Malečniku, 1. avgust 1539, Pokrajinski arhiv Maribor, inv. 902.

⁸² Verk, M. (1959). Pohorje: Dravska dolina, Kobansko, Mislinjska, Šaleška in Mežiška dolina. Pokrajinski arhiv Maribor, inv. 1401.

VIRI

Fotografija Glavnega trga 1848–1849, Pokrajinski arhiv Maribor, Zbirka fotografij in razglednic, inv. 2238.

Glavni trg v letu 1921, Pokrajinski arhiv Maribor, Zbirka fotografij in razglednic, inv. 8945.

Potrditev pravic trgu Ljutomer 1498, Pokrajinski arhiv Maribor, inv. 9719.

Prenos dediščine in darovnica za kmetijo in posesti v Malečniku, 1. avgust 1539, Pokrajinski arhiv Maribor, inv. 902.

Verk, M. (1959). Pohorje: Dravska dolina, Kobansko, Mislinjska, Šaleška in Mežiška dolina. Pokrajinski arhiv Maribor, inv. 1401.

Katja Pal, Marko Jereb: ZGODOVINSKO POPOTOVANJE PO ARHIVU

POVZETEK

V današnjem pedagoškem diskurzu se vedno bolj poudarja učenčeva lastna aktivnost pri izgrajevanju znanja. Pri pouku zgodovine lahko zelo aktivne učne ure pripravimo s pomočjo gradiva, ki ga hranijo v arhivih. Predstavljena je učna ura za dijake prvega letnika gimnazije v Pokrajinskem arhivu Maribor, pri kateri arhivist dijakom najprej predstavi delovanje arhiva, nato pa dijaki s samostojnim delom v štirih skupinah spoznavajo pomožne zgodovinske vede – arhivistiko, paleografijo, sfragistiko in toponomastiko. Na takšen način pripravljena učna ura je za dijake zelo zanimiva in nadvse poučna. Pomembna je predvsem ponazoritvena vrednost arhivskega gradiva, ki v učencih zbudi zanimanje za obravnavano tematiko in jih s tem aktivira k nadaljnjemu samostojnemu raziskovanju.

Avtorji prispevkov:

*Batič Matic
Čopar Tadej
Jereb Marko
Kavšek Daša
Koncut Angelika
Lapuh Tadeja
Logar Erik
Pal Katja
Saje Jakob
Saratlija Katarina
Tramte Mojca
Zupančič Melita*

**Naslov: Prispevki k didaktiki zgodovine,
Letnik XII, št. 3**

ISSN: 1581-8713

Urednica: Danijela Trškan

Oblikovalka: Danijela Trškan

*Copyright © Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete UL
(za potrebe predmetov Didaktika zgodovine I, Didaktika
zgodovine II, Pedagoška praksa iz zgodovine, Terensko
delo pri zgodovini v osnovni in srednji šoli)*

Ljubljana

2014